

כלי חמדה פרשת בא

חולין קא עניין: שמדא הוה

ריטב"א

בו מלאכה פטור משום יה"כ. והקשו בתו' ⁸⁵³ הא"ך אפשר שבטלו יה"כ בשעת גזירה, הא בשעת גזירה אפילו אערקת' דמסני' יהרג ואל יעבור ⁸⁵⁴. ושלל בשעת גזירה נמי בפרהסיא יהרוג ⁸⁵⁵ ואל יעבור ⁸⁵⁶, והא פרהסיא הוי, דהיכי דמי פרהסיא י' בני אדם ⁸⁵⁴. ונ"ל דהא לא קשיא דקידוש חדשים דב"ד עשה הוא ⁸⁵⁷, ועל עשה יעבור ואל יהרוג ⁸⁵⁵ כדפרישנא בכמה דוכתי' ⁸⁵⁸, אא"כ למידת חסידות הוא כהניא דמצינו בסוגיא דש"ס ⁸⁵⁹. ואפשר דהכי גזרו א"ה לב"ד שלא לקדשו דאין כאן יה"כ ודו"ק ⁸⁶⁰.

מרגליות הים סנהדרין יב.

ו. שלחו ליה לרבא זוג בא מרקת כו'. בס' נפש חיה סי' ס"ח הבאתי מירושלמי עירובין פ"ג סה"ט דר' יוסי משלח כתיב להון אע"פ שכתבו להם, סדרי מועדות אל תינו ממנהג אבותיכם נוחי נפש. והמעין בסוגיא זו יזכר כי ר' יוסי ה' הוא חבירו של ר' יונה ובזמן אביו ורבא ושלח להם אע"פ שכתבו להם סדרי מועדות ר"ל סדר קביעת המועדים ע"פ חשבון. שאז חדלו לקדש ע"פ הראיה [ע' מאירי סוף ע' מ"ד], ובכן הרי ידוע מתי ר"ח ובאיזה יום בו חל החג, עכ"ז אל תשנו ממנהג אבותיכם ותשמרו שני י"ט של גליות כאמרם בבבלי ביצה ד' ע"ב שלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם, והטעם שחדלו אז לקדש ע"פ הראיה הוא לפי שבימי רבא שמדא הוי עד דלא ידעי יום הכפורים אימת חולין ק"א א. ובזה נבין מה שצם רבא שני ימים יוה"כ"פ [וע' תענית כ"א ב לרבא אתו ליה שלמא ממתבתא דרקיע כל מעלי יומא דכפורי ובהגהותי שם], ובמצב זה לא יכלו ב"ד להתקבץ בזמן ולשלוח שלוחים לארצות הגולה [וראה עוללות אות כד] ולכן הנהיגו חשבון קבוע לעיבור החודש והשנה, ובזה הזמן התחילה גם השתכחות התכלת שעד זמן אביו ורבא מצינו שהטילו תכלת בציציותיהם ע' מנחות מ"ב א. ומני אז לא מזכר, וז"ש זוג בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשים בלוד [כצ"ל ע' הגהות הגרצ"ח דהיינו עיבור שמיירי בסוגיא זו], ומאי ניהו תכלת כו', ר"ל שני דברים היו בידם, סוד העיבור ודבר התכלת, יתכן ידיעת מקום המצאו או עשייתו שנצרך לזה מומחיות רבה ע' מנחות מ"ג א ועבודה זרה ל"ט א, ואם כי יצאו בשלום עכ"ז לא סמכו עוד אניסא והנהיגו קידוש החודש והשנה ע"פ החשבון שהיה מקובל בידיהם

[ובאמת בעיקר קושית הריטב"א ז"ל, לולי שהייתי כדאי, הייתי אומר להעיר בדבר חדש לפי שיטתו דבשוא"ת אין חייבין למסור נפשם בשעת הגזירה, י"ל הסברא בזה שדוקא אם גוזרים האומות לבטל דין תורה בקום ועשה, אז אם יהרגו ישראל ח"ו לא יתקיים מחשבתם, לכן צריכין ליהרג ולא לעבור, משא"כ בשוא"ת כיון דאם יהרגו ישראל ג"כ תתקיים מחשבתם, ולא יקיימו דין תורה בקום ועשה, א"צ למסור נפשם, כיון דרצונם בביטול המצות ודבר זה יתקיים בידם גם כשיהרגו ישראל ח"ו.

ומעתה נראה דהכא כשגזרו על יוה"כ, דנראה דלא רצו האומות לכוף את ישראל על פרט אחד מיוה"כ, דהיינו לעשות מלאכה או לאכול, רק שרצו לבטל יוה"כ לגמרי מישראל, וא"כ אם היו ישראל נהרגין, ממילא לא הי' יוה"כ, דלא היה על מי לכפר, וא"כ שוב ל"צ למסור נפשם ומיושב קושית הריטב"א ז"ל. אך קשה עלי

אמנם מה שקשה ביותר על הריטב"א ז"ל, דעיקר תירוצו שכתב דאם אין הבית דין מקדשין את החודש אינו יוה"כ כלל, והא מבואר בר"ה (דף כ"ד ע"א), דאם אין הב"ד מקדשין את החודש הרי זה מעובר, ואפי' בלא קידשו כלל את החודש דקיי"ל כר"א בר' צדוק, וכן מבואר בר"מ ז"ל (פרק ב' מקידוש החודש הלכה ח'), והא דמבואר בגמ' בחולין שם [ק"א ע"ב] לחלק בין שבת ליוה"כ, דשבת קביעא וקיימא ויוה"כ ב"ד הוא דמקדשא ל', היינו לענין הזמן, דשבת זמנו ביום השביעי ולא תליא בב"ד כלל, אבל ביוה"כ תליא בבית דין, דאם הבית דין מקדשין או מעברין אפי' בטעות, הוא יוה"כ לפי חשבונם, אבל שנימא שאם אין מקדשין החודש אין כאן חודש תשרי כלל, וממילא אין כאן יוה"כ, זה חידוש גדול, ואינו לפי הלכה דקיי"ל כר"א בר' צדוק:

אמנם יפה אמר בזה כבוד יד"נ הרב הגדול אב"ד דק"ק וויערשאווי שיחי' לפי מש"כ התוס' סנהדרין (דף י' ע"ב), ד"ה שכבר קדשוהו שמים, דהב"ד שלמעלה מקדשין ביום ל"א, כיון דיודעים בטח דהיום יוקבע ר"ח, ולכן הם מקדשים אותו מלמעלה, א"כ נראה דזה דוקא אם ב"ד של מטה רוצים לקבוע ר"ח, אבל במקום שעפ"י דין אין ב"ד של מטה קובעין את החודש, אז אין מקדשין אותו כלל בב"ד שלמעלה, ובאמת לא נתקדש החודש כלל, וממילא ליכא מועדי ה', ויפה אמר בזה שמשמעות לשון התוס' נראה כדבריו:

WHATSAPP